

รางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยของวังบางค้อแหลม*

RANG RANAAD EEK WRIGHT JEEKHUY FOR BANG

KHO LHAM PALACE

ถาวร ศรีผ่อง

Thaworn Sriphong

โรงเรียนจิตรลดา

Chitralada School, Thailand

Corresponding Author's Email: thaworn.sri@ cds.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และบริบททางวัฒนธรรมของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยของวังบางค้อแหลม 2) วิเคราะห์กระบวนและองค์ประกอบเชิงโครงสร้างของรางระนาดเอก และ 3) สังเคราะห์อัตลักษณ์เชิงช่างและคุณค่าภูมิปัญญาด้านการสร้างเครื่องดนตรีไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยและสกุลช่างเจ๊กฮุย จำนวน 3 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการสังเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) รางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยของวังบางค้อแหลมมีพัฒนาการสัมพันธ์กับบริบทวัฒนธรรมดนตรีไทยในราชสำนักสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และสะท้อนคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมของชนชั้นนำไทยในอดีต 2) กระบวนและองค์ประกอบเชิงโครงสร้างของรางระนาดเอกมีลักษณะเฉพาะทางช่าง ได้แก่ ตัวรางมีรูปทรงอ่อนช้อยได้สัดส่วน ใบโชนมีส่วนเว้าโค้งประณีต การฝังคิ้วเดินเส้นด้วยไม้ดำดงและไม้โมกมันมีความแนบสนิทกับเนื้อไม้ ทำระนาดเป็นลวดลายฐานสิงห์แบบพานแว่นฟ้า และตะขอแขวนพื้นระนาดทำด้วยโลหะเงิน และ 3) อัตลักษณ์เชิงช่างของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยสะท้อนภูมิปัญญาช่างไทยด้านงานไม้ ศิลปกรรม และสุนทรียศาสตร์ทางดนตรี โดยกระบวนดังกล่าวได้กลายเป็นต้นแบบสำคัญของการพัฒนารูปแบบรางระนาดเอกในยุคต่อมา อันนำไปสู่การอนุรักษ์และต่อยอดองค์ความรู้ช่างเครื่องดนตรีไทยร่วมสมัยอย่างมีคุณค่าเชิงวัฒนธรรม และเชิงวิชาการ

คำสำคัญ: รางระนาดเอก, สกุลช่างเจ๊กฮุย, วังบางค้อแหลม, ภูมิปัญญาช่างไทย, มรดกวัฒนธรรมดนตรีไทย

* Received 16 February 2026; Revised 13 May 2026; Accepted 12 July 2026

Abstract

This research aimed to 1) examine the historical development and cultural context of the Ranat Ek trough associated with the Jek Hui artisan lineage of Wang Bang Kho Laem, 2) analyze the structural patterns and components of the Ranat Ek trough, and 3) synthesize the artisanal identity and traditional knowledge embedded in Thai musical instrument craftsmanship. This study employed a qualitative research methodology through documentary research, related studies, and fieldwork data collection using in-depth interviews with three experts in Thai classical music and the Jek Hui artisan lineage. Data were analyzed using content analysis and descriptive synthesis.

The findings revealed that 1) the Ranat Ek trough associated with the Jek Hui artisan lineage of Wang Bang Kho Laem developed in relation to the cultural context of Thai court music during the reign of King Vajiravudh (Rama VI) and reflected the artistic and cultural values of the Thai elite in the past; 2) the structural patterns and components of the Ranat Ek trough demonstrated distinctive artisanal characteristics, including a gracefully proportioned body, finely curved decorative finials, precisely inlaid edging made from ebony and mokman wood, lion-based pedestal legs in the Phan Waen Fa style, and silver hooks used for suspending the bars, all of which reflected the integration of artistic craftsmanship and musical functionality; and 3) the artisanal identity of the Jek Hui lineage embodied Thai traditional knowledge in woodworking, fine arts, and musical aesthetics. The identified structural pattern subsequently became a significant prototype for later developments in Ranat Ek design, contributing to the preservation and advancement of contemporary Thai musical instrument craftsmanship as a valuable cultural and academic heritage.

Keywords: Ranat Ek trough, Jek Hui artisan lineage, Wang Bang Kho Laem, Thai craftsmanship wisdom, Thai musical cultural heritage

บทนำ

งานระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยแห่งวังบางค้อแหลมถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมด้านดนตรีไทยที่ทรงคุณค่า ทั้งในมิติประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และภูมิปัญญาช่างไทย อันสะท้อน

พัฒนาการของงานสร้างเครื่องดนตรีไทยในบริบทสังคมชั้นสูงของสยาม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีไทยกับสถาบันพระมหากษัตริย์และราชสำนักไทย ทั้งนี้ Garzoli และ Hin-on (2023) ได้อธิบายไว้ในบทความ Thai Musicology in Context: Epistemic Disparities in Thai and Western Ways of Knowing Thai Music ว่า ดนตรีไทยเป็นกลไกสำคัญในการธำรงรักษา “ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสถานะของดนตรีไทยในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทต่อการสร้างอัตลักษณ์และความต่อเนื่องของสังคมไทยมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะเครื่องดนตรีประเภทระนาดเอกซึ่งมักใช้บรรเลงในพระราชพิธี งานพระราชสำนัก และกิจกรรมสำคัญภายในวัง อันเป็นพื้นที่ของศิลปวัฒนธรรมชั้นสูงและการสืบทอดองค์ความรู้ทางดนตรีไทยอย่างเป็นระบบ

ในบริบทดังกล่าว สกุลช่างเจ๊กฮุยได้รับการยอมรับว่าเป็นกลุ่มช่างผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการสร้างระนาดเอกสำหรับเจ้านายชั้นสูงหลายวัง โดยเฉพาะระนาดเอกประจำวังบางค้อแหลม ซึ่งมีลักษณะเด่นด้านโครงสร้าง สัดส่วน และลวดลายการประดับตกแต่งที่สะท้อนความประณีตงดงามตามแบบช่างไทยดั้งเดิม วังบางค้อแหลมเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงอุปถัมภ์ศิลปวัฒนธรรมและดนตรีไทยภายในราชสำนัก ทั้งนี้ ในอดีตเจ้านายชั้นสูงแต่ละวังมักมีวงดนตรีไทยประจำวังเพื่อแสดงถึงพระเกียรติยศและฐานันดรศักดิ์ สอดคล้องกับ สวง ศรีผ่อง (2563) ที่กล่าวว่า “เจ๊กฮุยเป็นผู้ต่อระนาดเอกถวายแก่เจ้านายชั้นสูงหลายวัง” ขณะเดียวกัน สำรวย ภาคเพียร (2569) ได้อธิบายว่า “ระนาดเอกฝีมือเจ๊กฮุยมีความงดงามและหาได้ยาก” ซึ่งสอดคล้องกับ ดิเรก กล้าหาญ (2568) ที่ระบุว่า ระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยส่วนใหญ่มีแกนระนาดเอกจำนวน 21 ลูก อันเป็นลักษณะเฉพาะที่สะท้อนเอกลักษณ์เชิงช่างและแนวคิดด้านสุนทรียศาสตร์ของช่างไทยในยุคนั้น

นอกจากนี้ ระนาดเอกแห่งวังบางค้อแหลมยังมีคุณค่าในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ด้านงานช่างเครื่องดนตรีไทย กล่าวคือ เป็นระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยในรูปแบบ “กระสวนยุคกลาง” สร้างด้วยไม้ประดู่ ฝังคิ้วไม้ดาดง 3 เส้น และมีอายุยาวนานมากกว่าหนึ่งศตวรรษ อีกทั้งยังได้รับการซ่อมแซมและอนุรักษ์โดยช่างดนตรีไทยรุ่นหลัง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการสืบทอดองค์ความรู้ด้านงานช่างดนตรีไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน เสี่ยม เพิ่มเติม (2568) ได้กล่าวว่า ระนาดเอกดังกล่าวได้รับการสืบทอดจากครูดนตรีไทยรุ่นก่อนภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 อันแสดงให้เห็นว่าระนาดเอกมิได้มีคุณค่าเพียงในฐานะเครื่องดนตรี หากแต่ยังเป็น “มรดกทางวัฒนธรรมเชิงวัตถุ” ที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์สังคม วัฒนธรรม และเครือข่ายการถ่ายทอดองค์ความรู้ของครูดนตรีไทยในแต่ละยุคสมัย

จากประเด็นดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลุ้ยแห่งวังบางค้อแหลม เป็นต้นแบบสำคัญของงานช่างสร้างระนาดเอกในสังคมไทยที่ควรได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านกระบวน โครงสร้าง เทคนิคการสร้าง ตลอดจนคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์และภูมิปัญญาดั้งเดิม การศึกษารางระนาดเอกดังกล่าวไม่เพียงช่วยอธิบายพัฒนาการของงานช่างเครื่องดนตรีไทยเท่านั้น หากยังนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนางานสร้างระนาดเอกในบริบทร่วมสมัย อันจะเป็นประโยชน์ต่อวิชาการด้านดุริยางคศิลป์ไทย มานุษยดนตรีวิทยา และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติในระดับสากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและบริบททางวัฒนธรรมของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลุ้ยแห่งวังบางค้อแหลม
2. เพื่อวิเคราะห์กระบวน โครงสร้าง และสัดส่วนเชิงช่างของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลุ้ยแห่งวังบางค้อแหลม อันเป็นพื้นฐานของมาตรฐานงานช่างสร้างระนาดเอกไทย
3. เพื่อศึกษาคุณลักษณะเฉพาะด้านสุนทรียศาสตร์และอัตลักษณ์เชิงช่างของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลุ้ยแห่งวังบางค้อแหลม ตลอดจนเปรียบเทียบความแตกต่างจากรางระนาดเอกทั่วไป เพื่อประยุกต์สู่องค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์และการสร้างสรรค์ระนาดเอกในบริบทร่วมสมัย

คำถามการวิจัย

1. รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลุ้ยแห่งวังบางค้อแหลมมีประวัติความเป็นมาและพัฒนาการทางวัฒนธรรมอย่างไร
2. กระบวน โครงสร้าง และสัดส่วนเชิงช่างของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลุ้ยแห่งวังบางค้อแหลมมีลักษณะอย่างไร และสะท้อนมาตรฐานงานช่างสร้างระนาดเอกไทยในอดีตอย่างไร
3. รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลุ้ยแห่งวังบางค้อแหลมมีคุณลักษณะเฉพาะด้านสุนทรียศาสตร์และอัตลักษณ์เชิงช่างแตกต่างจากรางระนาดเอกทั่วไปอย่างไร และสามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการอนุรักษ์และสร้างสรรค์งานช่างระนาดเอกในบริบทร่วมสมัยได้อย่างไร

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลุ้ยของวังบางค้อแหลม” ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ตำราทางวิชาการ บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยและช่างต่อรางระนาดเอก เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา

และวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งสาระสำคัญออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับรางวัลระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยของวังบางค้อแหลม 2) ประวัติและผลงานของสกุลช่างเจ๊กฮุย 3) แนวคิดการสร้างรางวัลระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยของวังบางค้อแหลม และ 4) ลักษณะทางกายภาพของรางวัลระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยของวังบางค้อแหลม ดังนี้

ความรู้เกี่ยวกับรางวัลระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยของวังบางค้อแหลม

คำว่า “กระสวน” หมายถึง รูปแบบ ต้นแบบ หรือแม่แบบที่ใช้เป็นแนวทางในการสร้างเครื่องดนตรีให้มีรูปลักษณ์และสัดส่วนใกล้เคียงกับต้นแบบเดิม ซึ่งในงานช่างดนตรีไทยถือเป็นองค์ความรู้สำคัญที่สะท้อนเอกลักษณ์ของแต่ละสกุลช่าง โดยเฉพาะการสร้างรางวัลระนาดเอกที่ต้องอาศัยความประณีตทั้งด้านสัดส่วน ความสมดุล และความสวยงามของลวดลายประกอบต่าง ๆ

รางวัลระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยของวังบางค้อแหลมเป็นงานช่างที่ได้รับการยกย่องว่ามีความวิจิตรละเอียดลออ ตัวรางทำด้วยไม้ประดู่ มีการฝังคิ้วเดินเส้นด้วยไม้ดำดงและไม้โมกมัน รวมถึงมีส่วนประกอบสำคัญ ได้แก่ ใบโชน เพ้าระนาด และตะขอแขวนผืนระนาดที่ทำด้วยโลหะเงิน องค์ประกอบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาทางช่างดนตรีไทยที่ผสมผสานระหว่างศาสตร์ด้านงานไม้ งานแกะสลัก และหลักสุนทรียศาสตร์เข้าด้วยกันอย่างลงตัว

ประวัติและผลงานของสกุลช่างเจ๊กฮุย

เสงี่ยม เพิ่มสิน (2567) กล่าวว่า รางวัลระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยของวังบางค้อแหลมเป็นรางวัลระนาดที่มีอายุมากกว่า 100 ปี ทำด้วยไม้ประดู่และฝังไม้ดำดง 3 เส้น โดยเส้นกลางเป็นไม้โมกมัน เดิมเป็นทรัพย์สินภายในวังบางค้อแหลมของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ต่อมาเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เครื่องดนตรีไทยจำนวนมากถูกกระจายออกจากวังต่าง ๆ และตกทอดสู่บรรดานักดนตรีไทยผู้ทำหน้าที่ดูแลรักษา

สวง ศรีผ่อง (2558) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า เจ๊กฮุยเป็นช่างชาวจีนที่มีความเชี่ยวชาญด้านงานเฟอร์นิเจอร์ ก่อนจะพัฒนาฝีมือสู่การต่อรางวัลระนาดเอก โดยมีเจ๊กผนเป็นลูกมือหรือผู้สืบทอดฝีมือ ผลงานของเจ๊กฮุยมีชื่อเสียงอย่างมากในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และนิยมสร้างถวายเจ้านายชั้นสูงในวังต่าง ๆ ทั้งนี้ รูปแบบของรางวัลระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคแรกที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกระสวนวังบางขุนพรหม ยุคกลางที่พัฒนาให้มีความโค้งและความประณีตมากขึ้น และยุคสุดท้ายที่เน้นความอ่อนช้อย ช่อนรูป และสะดวกต่อการบรรเลง

จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า สกุลช่างเจ๊กฮุยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการของงานช่างดนตรีไทย โดยเฉพาะการยกระดับความงดงามของรางวัลระนาดเอกให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งในด้านกระสวน ความสมมาตร และเทคนิคการประกอบชิ้นส่วนต่าง ๆ

แนวคิดการสร้างรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กสุยของวังบางค้อแหลม

สงว ศรีพ่อง (2559) กล่าวว่า แนวคิดสำคัญของสกุลช่างเจ็กสุย คือ การพัฒนากระบวนรางระนาดเอกจากรูปแบบเดิมให้มีความสวยงามและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเลือกใช้ไม้เนื้อแข็งที่มีชื่อเป็นมงคล เช่น ไม้มะริด ไม้ประดู่ ไม้ชิงชัน และไม้สัก รวมถึงมีการตกแต่งด้วยงาช้างหรือไม้ดำดองประกอบคิ้วเดินเส้น

ลักษณะเด่นของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กสุย ได้แก่ ตัวรางที่มีความโค้งอ่อนช้อย ใบโชนเฉียงบาง การฝังคิ้วที่เรียบเนียนสนิทสนม การเข้าปากไม้ที่ประณีต ตลอดจนการออกแบบทำระนาดแบบพานแว่นฟ้าและระบบลิ้มไม้ที่สามารถเลื่อนทอดออกจากตัวรางได้ นอกจากนี้ยังมีการใช้ตะขอเงินสำหรับแขวนผืนระนาด ส่งผลให้เมื่อชิงผืนระนาดแล้วเกิดความสมมาตรระหว่างช่องผืนระนาดกับขอบรางอย่างงดงาม

จากแนวคิดดังกล่าวจึงกล่าวได้ว่า รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กสุยเป็นต้นแบบสำคัญของงานช่างดนตรีไทยในยุคต่อมา เนื่องจากการผสมผสานทั้งด้านประโยชน์ใช้สอย ความแข็งแรง และความงามเชิงศิลปกรรมไว้อย่างสมบูรณ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ด้านประวัติศาสตร์ของระนาดเอก ดังนี้ John Garzoli และ Tharanaad Hin-on (2023) ได้ศึกษาเรื่อง Thai Musicology in Context: Epistemic Disparities in Thai and Western Ways of Knowing Thai Music โดยกล่าวว่า ดนตรีไทยเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีไทยกับสถาบันหลักของประเทศสอดคล้องกับ กรวลิ พงษ์แดง และวีระ พันธุ์เสื่อ (2560) ที่ศึกษาดนตรีไทยบ้านอรรถกฤษณ พบว่า นักดนตรีไทยจำนวนมากได้รับการอุปถัมภ์จากเจ้านายชั้นสูงในวังต่าง ๆ โดยเฉพาะวังบางค้อแหลม ซึ่งเป็นศูนย์กลางสำคัญของการสืบทอดองค์ความรู้ด้านปี่พาทย์และระนาดเอกจากข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ระนาดเอกมิได้เป็นเพียงเครื่องดนตรีเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมที่เชื่อมโยงกับราชสำนักไทยและการสืบทอดองค์ความรู้ของครูดนตรีไทยในแต่ละยุคสมัย

2. ด้านลักษณะทางกายภาพของระนาดเอก ดังนี้ D. Sookcharoenphol, P. Thumwarin, B. Purahong และ S. Chewprecha ได้ศึกษาเรื่อง Sound Synthesis for Thai Musical Instrument Using Hilbert-Transform Frequency Shifter พบว่า เครื่องดนตรีไทยส่วนใหญ่สร้างขึ้นจากไม้และผลิตด้วยฝีมือช่างเฉพาะทาง เช่นเดียวกับระนาดเอกที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์ด้านวัสดุศาสตร์และศิลปกรรมในการสร้างกามเทพ อิทธิสิทธิ์น (2560) กล่าวว่า ตัวรางระนาดนิยมทำจากไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้สัก ไม้มะริด ไม้มะเกลือ และไม้ประดู่ โดยมีรูปร่างคล้ายเรือ อันเป็นลักษณะเฉพาะของระนาดเอกไทยจากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะทางกายภาพของระนาดเอกมีความสัมพันธ์โดยตรงกับคุณภาพเสียง ความคงทน และ

ความงดงามทางศิลปกรรม โดยเฉพาะการเลือกใช้วัสดุและเทคนิคการประกอบที่สะท้อนภูมิปัญญาของสกุลช่างดนตรีไทย

3. ด้านองค์ความรู้การสร้างรางระนาดเอก ดังนั้น วุฒิพงศ์ เถาถัดตา (2561) ได้ศึกษากรรมวิธีการสร้างระนาดเอกของครูชลอ ใจชื่น พบว่า รางระนาดทำหน้าที่เป็นกล่องเสียง นิยมสร้างจากไม้สักหรือไม้เนื้อแข็งประเภทต่าง ๆ เช่น ไม้ชิงชัน ไม้มะค่า และไม้มะริด รวมถึงมีการตกแต่งด้วยลวดลาย แกะสลัก หรือฝังมุกเพื่อเพิ่มความสวยงาม

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ “รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กสุขของวังบางค้อแหลม” แสดงให้เห็นถึงคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และภูมิปัญญาทางดนตรีไทยที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน โดยรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กสุขมีเอกลักษณ์ด้านกระสวน ความประณีต และการเลือกใช้วัสดุที่สะท้อนฝีมือช่างชั้นสูง งานศึกษาหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าสกุลช่างเจ็กสุขมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการของการสร้างระนาดเอกไทย ทั้งด้านรูปทรง ความสมมาตร และเทคนิคการตกแต่ง นอกจากนี้ แนวคิดการสร้างรางระนาดยังผสมผสานทั้งประโยชน์ใช้สอย ความแข็งแรง และความงดงามทางศิลปกรรมเข้าไว้ด้วยกัน งานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังสะท้อนว่าองค์ความรู้การสร้างรางระนาดเอกในปัจจุบันยังคงได้รับอิทธิพลจากกระสวนของสกุลช่างเจ็กสุขอย่างชัดเจน ส่งผลให้รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กสุขได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบสำคัญของงานช่างดนตรีไทยในสังคมปัจจุบัน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแนวทางการศึกษาวิจัย โดยศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์ แล้วได้นำมาวิเคราะห์เรียบเรียงเป็นรายงานวิจัยเกี่ยวกับกระสวนรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กสุขของวังบางค้อแหลมและกำหนดเป็นแนวทางวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

2. แหล่งข้อมูล

ศึกษาการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระสวนรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กสุขของวังบางค้อแหลม โดยใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 3 ท่าน ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้เชี่ยวชาญด้านระนาดเอกและผู้มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กสุขโดยตรง ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องมีคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่เคยพบเห็นหรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กสุขของวังบางค้อแหลม รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย 1) นายเสงี่ยม เพิ่มสิน 2) นายสำรวย ภาคเพียร และ 3) นายดิเรก กล้าหาญ โดยผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับ

กระสวน อัตลักษณ์เชิงช่าง และภูมิปัญญาการสร้างรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลอยอย่างเป็นระบบ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยวิจัย

ผู้วิจัยเลือกใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านระนาดเอกและสกุลช่างเจ็กลอยของวังบางค้อแหลม ประเด็นคำถามครอบคลุมเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา พัฒนาการ และอัตลักษณ์เชิงช่างของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลอย ตลอดจนลักษณะกระสวนและองค์ประกอบสำคัญของรางระนาดเอก ได้แก่ ตัวรางระนาดเอก ใบโชนระนาดเอก เเท้าระนาดเอก และคิ้วประกอบรางระนาดเอก นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ร่วมกับการพิจารณาความสอดคล้องของข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และข้อมูลภาคสนาม เพื่อให้ผลการวิจัยมีความถูกต้องและน่าเชื่อถือทางวิชาการมากยิ่งขึ้น

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 รวบรวมข้อมูลเอกสารตำราทางวิชาการ งานการวิจัยและฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลอยของวังบางค้อแหลม โดยค้นคว้าจากหอสมุดต่างๆ เช่น หอสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และหอสมุดแห่งชาติช่วงวันที่ 5 มกราคม พ.ศ.2569 - 31 มกราคม พ.ศ. 2569

4.2 รวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญา/แนวความคิด ประวัติความเป็นมาของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลอยของวังบางค้อแหลม จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อเก็บข้อมูลแบบลงภาคสนามที่มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยช่วงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2557 - มกราคม พ.ศ.2569

4.3 รวบรวมข้อมูลที่ได้รับในเรื่องสัสดสวนของกระสวนรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลอยของวังบางค้อแหลมมาเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญในการวิจัย ช่วงวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2568 - 31 มกราคม พ.ศ. 2569

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในหัวข้อเรื่องต่อไปนี้

5.1 วิเคราะห์รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลอยของวังบางค้อแหลม

5.1.1 ตัวรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลอยของวังบางค้อแหลม

5.1.2 ใบโชนระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลอยของวังบางค้อแหลม

5.1.3 เเท้าระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลอยของวังบางค้อแหลม

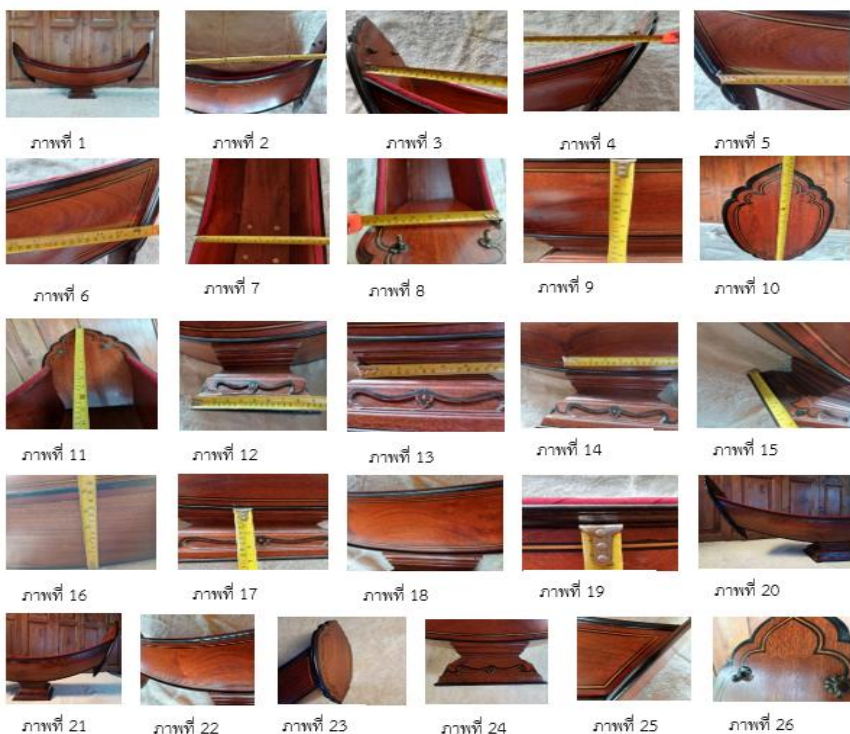
5.1.4 คิ้วของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กลอยของวังบางค้อแหลม

5.2 แนวคิดของผู้เชี่ยวชาญด้านระนาดเอก

หลักวิธีการเลือกไม้มาทำรางระนาดเอก เช่น ตามที่ สวง ศรีผ่อง (สัมภาษณ์, 2557) ได้ให้ข้อมูลไว้ดังนี้ “รางระนาดเอกมือเจ็กสูยนั้นทำด้วยไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล เช่น ไม้ประดู่ ไม้ประดู่ลาย ไม้ประดู่ส้ม ไม้ปุมประดู่ ไม้มะริด ไม้พุง เป็นต้น ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเป็นที่ยอมรับแพร่หลายในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวสืบเนื่องมาจากเจ็กสูยสร้างรางระนาดเอกหรือภาษาช่างเรียกว่าต่อรางระนาดเอกได้อย่างงดงามมีความสมมาตรลงตัว วัสดุที่ทำและอุปกรณ์เครื่องมือทางช่างที่ใช้ในการสร้างรางระนาดมีความทันสมัยในยุคนั้น สิ่งที่สำคัญคือนำทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเจ้านายชั้นสูงวังต่างๆ”

จากข้อความดังกล่าว พบว่าช่างเจ็กสูยสร้างรางระนาดเอกได้อย่างดีมีคุณภาพ มีความสวยงาม มีความสะอาดสะอ้าน มีความสะดวกในการบรรเลงได้เป็นอย่างดี มีลักษณะทางกายภาพของรางระนาดเอกที่ดี ซึ่งเป็นที่ยอมรับในยุคนั้นและนำไปใช้บรรเลงในวังจนถึงสามัญชนทั่วไป

5.3 รูปแบบวิเคราะห์กระสวนและส่วนประกอบรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กสูยของวังบางค้อแหลม แบ่งออกเป็นกลุ่มในการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้กลุ่มตัวรางระนาดเอก มีดังนี้

การศึกษาวิเคราะห์กระสวนและส่วนประกอบของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กสูยแห่งวังบางค้อแหลม ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ 1) กลุ่มตัวรางระนาดเอก 2) กลุ่มโขนระนาดเอก 3) กลุ่มเท้าระนาดเอก และ 4) กลุ่มคิ้วประกอบตัวรางระนาดเอก โดย

ใช้วิธีการวัดสัดส่วนเชิงกายภาพร่วมกับการวิเคราะห์ลักษณะทางช่าง เพื่อศึกษามาตรฐานเชิงโครงสร้างและอัตลักษณ์ของสกุลช่างเจ็กฮุย ดังนี้

1) กลุ่มตัวรางระนาดเอก จากการศึกษาพบว่า ตัวรางระนาดเอกมีลักษณะอ่อนช้อย และได้สัดส่วนตามแบบสกุลช่างเจ็กฮุย โดยภาพที่ 1 แสดงลักษณะรางระนาดเอกแห่งวังบางค้อแหลมในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ ส่วนภาพที่ 2-9 เป็นการวัดสัดส่วนของตัวรางระนาดเอก พบว่า ขอบรางด้านบนมีความยาว 106 เซนติเมตร ขอบรางด้านล่างมีความยาว 101 เซนติเมตร ความกว้างของตัวรางจากขอบบนถึงขอบล่างมีขนาด 12 เซนติเมตร ความกว้างบริเวณกึ่งกลางรางมีขนาด 22 เซนติเมตร และบริเวณปากรางมีความกว้าง 18 เซนติเมตร สัดส่วนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดด้านความสมมาตรและความสมดุลเชิงสุนทรียศาสตร์ของงานช่างไทย

2) กลุ่มใบโขนระนาดเอกผลการศึกษาภาพที่ 10-11 พบว่า ใบโขนระนาดเอกมีลักษณะเฉียบบางและเว้าโค้งอย่างประณีต โดยด้านบนมีความยาว 44 เซนติเมตร และด้านในมีความยาว 33 เซนติเมตร ลักษณะดังกล่าวแสดงถึงทักษะการออกแบบเชิงช่างที่มุ่งเน้นความอ่อนช้อยและความกลมกลืนกับโครงสร้างของตัวราง

3) กลุ่มเท้าระนาดเอกจากภาพที่ 12-17 พบว่า เท้าระนาดเอกหรือฐานรองรางมีลักษณะเป็นลวดลายฐานสิงห์แบบพานแว่นฟ้า โดยด้านหน้ามีความยาว 24 เซนติเมตร ส่วนคอดตรงกลางยาว 15 เซนติเมตร ส่วนที่เชื่อมต่อกับตัวรางยาว 19 เซนติเมตร และด้านใต้ตัวรางยาว 20 เซนติเมตร ขณะที่ฐานล่างสุดมีความกว้าง 25 เซนติเมตร และมีความสูงรวม 10 เซนติเมตร ลักษณะดังกล่าวสะท้อนถึงการออกแบบที่คำนึงถึงทั้งความแข็งแรง ความสมดุล และความงามทางศิลปกรรม

4) กลุ่มคิ้วประกอบตัวรางระนาดเอกจากภาพที่ 18-19 พบว่า รางระนาดเอกมีการฝังคิ้วเดินเส้นจำนวน 3 เส้น ประกอบด้วยไม้ดำดง 2 เส้น และไม้โมกมัน 1 เส้นอยู่ตรงกลาง โดยคิ้วมีระยะห่างจากขอบรางประมาณ 1 เซนติเมตร แสดงถึงความละเอียดประณีตในการฝังไม้ และการประกอบชิ้นงาน นอกจากนี้ ภาพที่ 20-26 ยังแสดงให้เห็นลักษณะกระสวนของตัวรางทั้งด้านซ้ายและขวา ตัวรางที่ทำจากไม้ประดู่ ใบโขน เท้าระนาด ตลอดจนตะขอแขวนผืนระนาดที่ทำด้วยโลหะเงิน ซึ่งล้วนเป็นเอกลักษณ์สำคัญของสกุลช่างเจ็กฮุยแห่งวังบางค้อแหลม อันสะท้อนถึงภูมิปัญญาด้านงานช่างเครื่องดนตรีไทยชั้นสูงอย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กฮุยของวังบางค้อแหลม ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยอาศัยข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทยและช่างสร้างระนาดเอก ตลอดจนการวิเคราะห์เชิง

โครงสร้างและสุนทรียศาสตร์ของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กฮุย ผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และบริบททางวัฒนธรรมของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กฮุยแห่งวังบางค้อแหลม ผลการวิจัยพบว่า รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กฮุยแห่งวังบางค้อแหลมมีพัฒนาการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดกับบริบทวัฒนธรรมดนตรีไทยในราชสำนักช่วงปลายรัชกาลที่ 5 ต่อเนื่องถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะดุริยางคศิลป์ไทย ได้รับการอุปถัมภ์อย่างเข้มแข็งจากสถาบันพระมหากษัตริย์และเจ้านายชั้นสูงภายในวังต่างๆ รางระนาดเอกดังกล่าวเป็นทรัพย์สินเดิมภายในวังบางค้อแหลม อันเป็นที่ประทับของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงมีบทบาทสำคัญด้านการอุปถัมภ์ศิลปวัฒนธรรมและวงปี่พาทย์ประจำวัง ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า สกุลช่างเจ็กฮุยเป็นสกุลช่างที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงในหมู่เจ้านายและครูดนตรีไทย เนื่องจากมีความเชี่ยวชาญด้านการสร้างรางระนาดเอกที่มีความสมมาตร ประณีต และมีเอกลักษณ์เชิงช่างเฉพาะตัว นอกจากนี้ ยังพบว่า รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กฮุยแห่งวังบางค้อแหลมเป็น กระสวนยุคกลาง ที่มีพัฒนาการจากกระสวนดั้งเดิมให้มีความอ่อนช้อยมากยิ่งขึ้น ทั้งด้านรูปทรง ความโค้งของตัวราง และองค์ประกอบเชิงศิลปกรรม โดยสร้างจากไม้ประดู่และฝักควั้ไม้ดาดร่วมกับไม้โมกมัน ซึ่งสะท้อนภูมิปัญญาช่างไทยด้านการเลือกใช้วัสดุและการสร้างสุนทรียภาพของเครื่องดนตรีไทยในราชสำนักได้อย่างชัดเจน ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กฮุยมิได้มีคุณค่าเพียงในฐานะเครื่องดนตรีไทย หากแต่เป็น มรดกวัฒนธรรมเชิงวัตถุ ที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์สังคมไทย ระบบอุปถัมภ์ทางศิลปวัฒนธรรม และกระบวนการสืบทอดองค์ความรู้ด้านดุริยางคศิลป์ไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน

2. ผลการวิเคราะห์กระสวนและองค์ประกอบเชิงโครงสร้างของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กฮุยแห่งวังบางค้อแหลม ผลการวิจัยพบว่า รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กฮุยแห่งวังบางค้อแหลมมีลักษณะเชิงโครงสร้างที่สะท้อนมาตรฐานงานช่างสร้างระนาดเอกไทยในระดับสูง ทั้งด้านสัดส่วน ความสมมาตร และความประณีตของการประกอบชิ้นส่วนต่าง ๆ โดยสามารถจำแนกผลการวิเคราะห์ออกเป็น 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ตัวราง ใบโชน เเท้าระนาด และควั้ประกอบราง ดังนี้

2.1 ตัวรางระนาดเอก ผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวรางระนาดเอกทำด้วยไม้ประดู่ มีลักษณะโค้งอ่อนช้อยคล้ายรูปเรือ อันเป็นลักษณะเฉพาะของระนาดเอกไทย โดยมีสัดส่วนที่สมดุลระหว่างความยาว ความกว้าง และความลึกของตัวราง ส่งผลให้เกิดทั้งความงดงามทางศิลปกรรมและประสิทธิภาพด้านการก้องเสียงของผืนระนาดจากการวัดสัดส่วน พบว่า ขอบรางด้านบนมีความยาว 106 เซนติเมตร ขอบรางด้านล่างมีความยาว 101 เซนติเมตร ความกว้าง

ช่วงกลางรางด้านบน 22 เซนติเมตร และความกว้างบริเวณปากราง 18 เซนติเมตร ส่วนความสูงของตัวรางจากขอบด้านบนถึงขอบด้านล่างอยู่ที่ 12 เซนติเมตรลักษณะดังกล่าวสะท้อนแนวคิดเชิงช่างที่ให้ความสำคัญกับ “ความสมดุลระหว่างสุนทรียศาสตร์และคุณภาพเสียง” กล่าวคือ ตัวรางต้องมีความโค้งและความหนาที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดการสะท้อนเสียงที่กังวานขณะเดียวกันยังคงความอ่อนช้อยตามแบบศิลปกรรมไทย

2.2 ใบโชนระนาดเอกผลการศึกษาพบว่า ใบโชนระนาดเอกมีลักษณะเฉียบบางและมีส่วนเว้าโค้งที่สมดุลกับแนวเส้นของตัวราง โดยมีความยาวด้านนอก 44 เซนติเมตร และด้านใน 33 เซนติเมตร ลักษณะดังกล่าวแสดงถึงทักษะขั้นสูงของช่างในการออกแบบองค์ประกอบให้สัมพันธ์กับสัดส่วนโดยรวมของรางระนาดเอกนอกจากนี้ ใบโชนยังทำหน้าที่สร้างจุดเด่นเชิงสุนทรียศาสตร์ให้แก่ตัวราง ส่งผลให้รางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กสุยมีเอกลักษณ์ด้านความอ่อนช้อยมากกว่ากระสวนในยุคก่อนหน้า

2.3 แท้ระนาดเอกผลการวิเคราะห์พบว่า แท้ระนาดเอกมีลักษณะเป็นฐานสิงห์แบบพานแว่นฟ้า ซึ่งเป็นรูปแบบศิลปกรรมไทยที่นิยมใช้ในงานช่างชั้นสูงของราชสำนัก อีกทั้งยังมีระบบการเข้าลิ้มไม้ที่สามารถถอดหรือเลื่อนออกจากตัวรางได้ แสดงถึงความชำนาญด้านงานโครงสร้างและเทคนิคช่างไม้ของสกุลช่างเจ๊กสุยจากการวัดสัดส่วน พบว่า แท้ระนาดด้านหน้ามีความยาว 24 เซนติเมตร ส่วนคอดกลางยาว 15 เซนติเมตร ส่วนเชื่อมต่อกับตัวรางยาว 19 เซนติเมตร ความกว้างฐานล่าง 25 เซนติเมตร และมีความสูงรวม 10 เซนติเมตรผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า แท้ระนาดมิได้ทำหน้าที่รองรับน้ำหนักเพียงอย่างเดียว หากยังทำหน้าที่สร้างสมดุลเชิงทัศนศิลป์ให้แก่ตัวรางทั้งหมด อันสะท้อนแนวคิดการออกแบบเครื่องดนตรีไทยที่ผสมผสาน “ประโยชน์ใช้สอย” และ “คุณค่าทางศิลปกรรม” ไว้อย่างกลมกลืน

2.4 คิ้วประกอบรางระนาดเอกผลการวิจัยพบว่า คิ้วประกอบรางระนาดเอกเป็นองค์ประกอบที่สะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะของสกุลช่างเจ๊กสุยอย่างเด่นชัด โดยใช้ไม้ดำดง 2 เส้นประกบไม้โมกมัน 1 เส้น ตรงกลาง รวมเป็นคิ้วเดินเส้น 3 เส้น ผึงแนบสนิทกับเนื้อไม้โดยมีระยะห่างจากขอบรางประมาณ 1 เซนติเมตรการผึงคิ้วดังกล่าวแสดงถึงความประณีตของช่างในด้านการเข้าปากไม้ การควบคุมระยะ และการตกแต่งพื้นผิว ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญสูงเพื่อให้เส้นคิ้วเรียบเนียนและต่อเนื่องตลอดแนวรางนอกจากนี้ ยังพบว่า ตะขอแขวนผืนระนาดทำด้วยโลหะเงิน แตกต่างจากระนาดเอกทั่วไปในปัจจุบันที่นิยมใช้ทองเหลืองหรือโลหะผสม จึงสะท้อนฐานะทางสังคมและคุณค่าทางศิลปกรรมของเครื่องดนตรีในบริบทวัฒนธรรมราชสำนักไทย

3. ผลการสังเคราะห์อัตลักษณ์เชิงช่างและคุณค่าภูมิปัญญาของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กสุยแห่งวังบางค้อแหลม ผลการวิจัยพบว่า อัตลักษณ์เชิงช่างของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กสุยสะท้อนการบูรณาการองค์ความรู้ด้านงานไม้ ศิลปกรรม และสุนทรียศาสตร์ทางดนตรีไทยเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยมีลักษณะเด่นสำคัญ ได้แก่ ความอ่อนช้อยของตัวราง

ความสมมาตรของสัดส่วน การออกแบบไบโชนที่เรียบง่าย การฝังคิ้วเดินเส้นอย่างประณีต และการใช้วัสดุที่มีคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์และความเชื่อเชิงมงคลนอกจากนี้ ยังพบว่า เมื่อชิงผืนระนาดลงบนตัวรางแล้ว จะเกิดความสมมาตรระหว่างช่องผืนระนาดกับปากรางอย่างงดงาม ส่งผลให้รูปทรงโดยรวมมีลักษณะ ซ่อนรูป อันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสกุลช่างเจ๊กฮุย ซึ่งแตกต่างจากรางระนาดเอกทั่วไปในยุคปัจจุบันผลการศึกษายังสะท้อนว่า กระบวนการระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยได้กลายเป็นต้นแบบสำคัญของการพัฒนางานช่างสร้างระนาดเอกไทยในยุคต่อมา ทั้งในด้านรูปทรง โครงสร้าง และเทคนิคการประกอบ โดยช่างดนตรีไทยรุ่นหลังได้นำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการสร้างรางระนาดเอกสมัยใหม่อย่างต่อเนื่องดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า รางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยแห่งวังบางค้อแหลมมิได้เป็นเพียงเครื่องดนตรีไทยประเภทหนึ่ง หากแต่เป็นองค์ความรู้เชิงช่างที่สะท้อนภูมิปัญญาและอัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของสังคมไทย อันมีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยด้านดุริยางคศิลป์ไทย มานุษยดนตรีวิทยา ตลอดจนการอนุรักษ์และพัฒนามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติในบริบทร่วมสมัยและระดับสากลต่อไป

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง “รางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยของวังบางค้อแหลม” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า รางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยของวังบางค้อแหลมมีพัฒนาการสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมดนตรีไทยในราชสำนักช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเป็นเครื่องดนตรีที่สะท้อนสถานภาพทางสังคมและรสนิยมทางศิลปวัฒนธรรมของชนชั้นนำไทยในอดีต ทั้งยังเชื่อมโยงกับระบบการอุปถัมภ์ดนตรีไทยภายในวังต่าง ๆ อันเป็นกลไกสำคัญในการสืบทอดองค์ความรู้ด้านดุริยางคศิลป์ไทย ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ John Garzoli และ Tharanaad Hin-on (2023) ที่อธิบายว่า ดนตรีไทยมีบทบาทสำคัญต่อการธำรงรักษา “ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์” และเป็นส่วนหนึ่งของทุนทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของสังคมไทย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานศึกษาของ กรวลี พงษ์แดง และวีระ พันธุ์เสือ (2560) ที่พบว่า วังเจ้านายชั้นสูงเป็นศูนย์กลางสำคัญของการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านดนตรีไทย โดยเฉพาะวงปี่พาทย์และระนาดเอก จึงกล่าวได้ว่า รางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยมิได้มีคุณค่าเพียงในฐานะเครื่องดนตรี หากยังเป็น “มรดกวัฒนธรรมเชิงวัตถุ” ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างศิลปกรรมดนตรี และโครงสร้างสังคมไทยในอดีตอย่างชัดเจน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการและองค์ประกอบเชิงโครงสร้างของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยมีลักษณะเฉพาะทางช่างที่โดดเด่น ทั้งด้านสัดส่วน ความสมมาตร และความประณีตของงานประกอบ เช่น ตัวรางมีความอ่อนช้อยได้สัดส่วน ไบโชนมี

ส่วนว่าโค้งอย่างสมดุล การฝังคิ้วเดินเส้นด้วยไม้ดำดงและไม้โมกมันมีความแนบสนิทกับเนื้อไม้ตลอดจนเข้าระนาดลักษณะฐานสิงห์แบบพานแว่นฟ้าและตะขอแขวนผืนระนาดที่ทำด้วยโลหะเงิน ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาด้านงานช่างไม้และสุนทรียศาสตร์ทางดนตรีไทยที่ผสมผสานกันอย่างลงตัว สอดคล้องกับแนวคิดของ สวง ศรีผ่อง (2559) ที่กล่าวว่า สกุลช่างเจ็กฮุยได้พัฒนากระสวนรางระนาดจากยุคก่อนให้มีความงดงามและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยเน้นความประณีตของสัดส่วนและการประกอบชิ้นส่วนต่าง ๆ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ กามเทพ อีร์เลศรีตัน (2560) ที่อธิบายว่า การเลือกใช้ไม้เนื้อแข็งและการออกแบบโครงสร้างของรางระนาดมีผลต่อทั้งคุณภาพเสียงและคุณค่าทางศิลปกรรมของเครื่องดนตรีไทย จึงอาจกล่าวได้ว่า กระสวนรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กฮุยเป็นต้นแบบเชิงมาตรฐานของงานช่างสร้างระนาดเอกไทยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนารูปแบบรางระนาดในยุคต่อมา

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า อัตลักษณ์เชิงช่างของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กฮุยสะท้อนการบูรณาการองค์ความรู้ด้านงานไม้ ศิลปกรรม และสุนทรียศาสตร์ทางดนตรีเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะแนวคิดการออกแบบที่คำนึงถึงทั้งประโยชน์ใช้สอย ความแข็งแรง และความงดงามเชิงศิลป์ ส่งผลให้รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กฮุยได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นแบบสำคัญของงานสร้างระนาดเอกในสังคมดนตรีไทยร่วมสมัย ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับ วุฒิพงศ์ เถาถัดดา (2561) ที่พบว่า การสร้างรางระนาดเอกของครูช่างไทยยังคงยึดหลักการเลือกใช้ไม้เนื้อแข็ง การออกแบบรางให้ทำหน้าที่เป็นกล่องเสียง และการตกแต่งลวดลายเพื่อเพิ่มคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่า องค์ความรู้ของสกุลช่างเจ็กฮุยมีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญาดนตรีไทยจากอดีตสู่ปัจจุบัน ทั้งในมิติของการสร้างเครื่องดนตรี การศึกษาทางดุริยางคศิลป์ และการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของชาติ

องค์ความรู้ใหม่

รางระนาดเอกสกุลช่างเจ็กฮุยของวังบางค้อแหลมส่งผลให้เป็นต้นแบบให้กับสกุลช่างสร้างรางระนาดในสมัยต่อมา เช่น กระสวนตัวรางระนาดมีความอ่อนช้อย มีความกว้างและความยาวมากขึ้น ในปัจจุบันตะกอแขวนผืนระนาดทำด้วยทองเหลือง ลวดลายทำระนาดเอกเป็นมีทั้งลวดลายฐานสิงห์และแกะสลักลวดลายต่างๆ การฝังคิ้วเดินเส้นของรางระนาดเอก 3 เส้นและ 1 เส้นทำด้วยไม้พุด และสามารถนำวัสดุหรือไม้ชนิดอื่นๆไปพัฒนาสร้างสรรค์รางระนาดเอกชิ้นใหม่ต่อไปได้เป็นอย่างดี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาและพัฒนาาราระนาตเอกสกุลช่างเจ็กสุยของวังบางคอแหลม ผลการวิจัยพบว่า 1) าราระนาตเอกสกุลช่างเจ็กสุยแห่งวังบางคอแหลมสืบทอดมาจากราชสำนักในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ายุคลทิฆัมพร กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เป็นกระสวนยุคกลาง ทำด้วยไม้ประดู่ฝักคิ้วไม้ดาดง 3 เส้น ได้รับความนิยมในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และกลายเป็นต้นแบบการสร้างาราระนาตเอกในยุคต่อมา 2) กระสวนาราระนาตเอกสกุลช่างเจ็กสุยมีลักษณะเด่นด้านความอ่อนช้อยและความสมมาตร ตัวราง ใบโชน เ้าระนาต และคิ้วมีความประณีตเรียบเนียน เ้าระนาตเป็นลายฐานสิงห์แบบพานแว่นฟ้า สามารถถอดประกอบได้ และตะขอแขวนผืนระนาตทำด้วยโลหะเงินสะท้อนมาตรฐานงานช่างดนตรีไทยชั้นสูง 3) าราระนาตเอกสกุลช่างเจ็กสุยมีอัตลักษณ์เฉพาะแตกต่างจากสกุลช่างอื่น เช่น การฝังคิ้ว 3 เส้นด้วยไม้ดาดงและไม้โมกมัน ตะขอเงิน และลวดลายฐานสิงห์ จึงเป็นต้นแบบสำคัญที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการอนุรักษ์และพัฒนาางนสร้างาระนาตเอกไทยร่วมสมัยต่อไป

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 นำผลการวิจัยความเป็นต้นแบบที่มีความเป็นมาตรฐานเชิงของโครงสร้างรูปแบบกระสวนาระนาตเอกสกุลช่างเจ็กสุยของวังบางคอแหลมซึ่งเป็นการสืบสานและสร้างสรรค์สืบทอดมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

1.2 ดำเนินการจัดทำคู่มือเชิงช่างหรือฐานข้อมูลดิจิทัลเผยแพร่ออนไลน์อย่างกว้างขวางและการเข้าถึงข้อมูลในทุกช่องทางได้สะดวก

1.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการขึ้นทะเบียนมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านเครื่องดนตรีไทยให้สู่ในระดับชาติ

1.4 จัดการสัมมนาในแนวทางอนุรักษ์วัฒนธรรมการสร้างเครื่องดนตรีไทยของสกุลช่างต่างๆ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 วิจัยโครงสร้างหลักสูตรให้มีการเชื่อมโยงบูรณาการเรื่องของหลักสูตรดนตรีไทยกับวิชาช่างในระบบการเรียนการสอนให้มากยิ่งขึ้น

2.2 วิจัยกรณีศึกษาด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อการศึกษาในเรื่องเครื่องดนตรีไทยในอดีตสู่อนาคต

2.3 วิจัยด้านการส่งเสริมการวิเคราะห์ในเชิงวิชาการเรื่องเครื่องดนตรีไทยโดยการนำกระสวนาระนาตเอกสกุลช่างเจ็กสุยของวังบางคอแหลมไปพัฒนาเป็นต้นแบบเพื่อต่อยอดในการสร้างาระนาตเอกให้เกดองค์ความรู้ใหม่ต่อไป

2.4 วิจัยค้นคว้าและวิธีดำเนินการให้คนไทยรุ่นหลังได้ศึกษาลงภาคสนามในการสร้างเครื่องดนตรีไทยและพัฒนาการสร้างเครื่องดนตรีไทยให้เกดองค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กรวลี พงษ์แดง และ วีระ พันธุ์เสือ. (2560). ดนตรีไทยบ้านอรุณฤๅณ. วารสารศิลปกรรมศาสตร์, 12(2), 45–62.
- กามเทพ จีระเลิศรัตน์. (2560). เครื่องดนตรีไทยประเภทตี: แนวคิดด้านโครงสร้างและคุณภาพเสียง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดิเรก กล้าหาญ. (2568). สัมภาษณ์เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุย. สัมภาษณ์, 12 มกราคม 2568.
- สำรวย ภาคเพียร. (2569). สัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณค่าทางศิลปกรรมของรางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุย. สัมภาษณ์, 20 มกราคม 2569.
- เสงี่ยม เพิ่มสิน. (2567). สัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติและการสืบทอดรางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุยแห่งวังบางค้อแหลม. สัมภาษณ์, 18 ธันวาคม 2567.
- เสงี่ยม เพิ่มสิน. (2568). สัมภาษณ์เกี่ยวกับการอนุรักษ์และการสืบทอดรางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุย. สัมภาษณ์, 15 มกราคม 2568.
- สวาง ศรีม่วง. (2558). ประวัติและพัฒนาการของสกุลช่างเจ๊กฮุย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศิลปวัฒนธรรมไทย.
- สวาง ศรีม่วง. (2559). แนวคิดการสร้างรางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดุริยางคศิลป์ไทย.
- สวาง ศรีม่วง. (2560). สัมภาษณ์เกี่ยวกับหลักการเลือกไม้และการสร้างรางระนาดเอกสกุลช่างเจ๊กฮุย. สัมภาษณ์, 10 กุมภาพันธ์ 2560.
- วุฒิพงศ์ เถาลัดดา. (2561). กรรมวิธีการสร้างระนาดเอกของครูชลอ ใจชื่น. วารสารดุริยางคศิลป์ไทย, 5(1), 91–107.
- Garzoli, J., & Hin-on, T. (2023). Thai musicology in context: Epistemic disparities in Thai and Western ways of knowing Thai music. *Journal of Southeast Asian Studies*, 54(2), 145–162.
- ookcharoenphol, D., Thumwarin, P., Purahong, B., & Chewprecha, S. (2004). Sound synthesis for Thai musical instrument using Hilbert-transform frequency shifter. New York, NY: IEEE Press.